

INDEX BIOGRÀFIC I BIBLIOGRÀFIC DE PERE VENTAYOL I SUAU

MARIA DEL CARMÉ BOSCH

Nasqué, Pere Ventayol i Suau, a Alcúdia dia 21 de febrer de 1873, fill de Pere Ventayol i Carretero i d'Isabel M. Suau i Vilanova. Pertanyia a una classe social de pagesos benestants, que tengueren prou sentit comú per a no torbar la inclinació a l'estudi que presentava el seu fill Pere, que, malgrat esser germà d'onze,¹ es pogué matricular de batxiller al col·legi de Santa Maria l'any 1888 i obtingué el títol d'aquest grau a Palma l'any 1894. Continué estudis a Barcelona i aconseguí la llicenciatura de Farmàcia el juny del 1899. Tornà a Alcúdia, d'on podem dir que ja no es mogué, exceptuant dos viatges a Madrid per motius familiars. Dia 1 de juliol de 1903, es casà amb Antònia Ques i Reines. D'aquesta unió nasqueren dos fills, Pere i Antoni, l'any 1904 i 1908, respectivament. Recalcam aquestes dues dades, perquè, al nostre criteri, són molt importants dins la seva vida, fins al punt que la primera el mogué a iniciar un *Diari*, molt concís de primer, però paulatinament més ric i detallat, que ja no abandonà fins a la seva mort, que tingué lloc a Alcúdia dia 17 de maig de 1945.

Farmacèutic titular d'Alcúdia i jutge municipal des del 1918 al 1923, hagué de renunciar el segon càrrec a causa de la llei d'incompatibilitats i per pressió d'alguns paisans que ell anomena amb detall a les pàgines de l'esmentat *Diari*.

Una de les seves primeres manifestacions literàries, molt significativa pel que respecta a l'estima que professa a la seva petita pàtria Alcúdia, la tenim en una carta de contesta a *Lérido*, que el "Diario de Mallorca" del 30 de maig fins a l'onze de juny de 1906, en cinc articles titulats *Alcudia*, atacava fort els alcudienços amb motiu de l'enderroccament de murades. Pere Ventayol reaccionà al primer article, car entre

¹ Hem de precisar que el germà major, Jaume, era fruit d'un anterior matrimoni de son pare, i que tres dels germans moriren essent infants.

els seus papers es conserva una *Carta al director* datada de dia 1 de juny de 1906, on explica les raons higièniques que movien a la demolició, recolzant-se en les teories d'un altre alcudienc insigne, el metge Reynés, que anys abans havia predicat apocalípticament la fi de la ciutat, culpant les murades de la insalubritat que tantes víctimes es cobrava. Hem cercat sense èxit per tots els periòdics de l'època la publicació d'aquesta carta. L'explicació més plausible és que, coincidint dia 1 de juny de 1906 amb les noces del rei Alfons XIII amb Dona Victòria i el consegüent atemptat, la premsa del moment —concretament “La Última Hora” i “La Almudaina”, als directors dels quals anava dirigida l'esmentada carta— copsada per l'impacte de la notícia, no la publicàs. Pensem que aquesta, dins el context nacional d'aquells moments, no tenia gens d'importància. Una altra possibilitat seria que el mateix Pere Ventayol, trasbalsat per l'esdeveniment no l'arribàs a enviar.

Collabora a la premsa d'aleshores i, com a corresponsal d'Alcúdia, envia de tant en tant les seves cròniques. És difícil precisar els anys d'aquesta corresponsalia. En primer lloc, perquè els diaris que avui encara subsisteixen no tenen arxius on hi hagi constància d'aquestes col·laboracions i, en segon lloc, perquè no anaven firmades. Al seu *Diari* no precisa d'aquest punt, que avui coneixem gràcies a algun retall que ell mateix guardà i que firmà en llapis posteriorment o a alguna esporàdica menció al seu treball, com és la nota apareguda a “El Día” del 8-VIII-1926, on trobam a *Las excavaciones de la “Pollentia” romana: Nuestro diligente corresponsal en Alcudia don Pedro Ventayol nos escribe las siguientes interesantes noticias, etc., etc.* És de suposar que la seva ploma arribava a tots els diaris i probablement durant un llarg espai de temps, a jutjar per una crònica firmada apareguda al “Correo de Mallorca” el 20-XII-1944. L'estil peculiar de Pere Ventayol sembla reflectir-se fidelment en aquestes notes periodístiques firmades *P. X., un congregante, un alcudiense, C.*, però la prudència ens aconsella no arribar a cap conclusió definitiva al respecte, car és més característic de l'època que d'un personatge determinat.

Les cartes, en un doble aspecte, sia de protesta o súplica, surten aviat de la seva ploma, sempre amb l'únic fi de la defensa d'Alcúdia i els seus problemes. L'any 1914, en dirigeix una a l'Ajuntament de la seva ciutat demanant més honor a les processons cap a l'estendart alcudienc. Hi ha cinc firmes més, però el fet de trobar l'esborrany entre els seus papers permet suposar que l'autor material fou ell. Consta de cinc pàgines manuscrites, on fa una detallada descripció de la bandera des de la mateixa època romana.

A “La Almudaina” del 25-VII-1917, publica un article titulat *El milagroso Santo Cristo de Alcudia (un poco de historia)* i aquest mateix any edita a la impremta de Bartomeu Reus de Felanitx, la monografia

titulada *Oratorio de N.ª S.ª de la Victoria de Alcudia*, un total de cinquents exemplars.

A l'octubre de l'esmentat 1917, a les pàgines 353-5 del BSAL,² n.º 444, trobam *Decadencia de Alcudia hasta mediados del siglo XIX*, on empra la llengua castellana, únic vehicle d'expressió utilitzat al llarg de tota la seva producció escrita.

L'any 1918, edita a Ciutat la monografia titulada *Opúsculo histórico del Santo Cristo y su capilla de Alcudia*, un total de cent cinquanta exemplars.

L'any següent, el 1919, col·labora amb Joan Llabrés i Bernal per realitzar el primer inventari de l'Arxiu Municipal d'Alcúdia i, aquest mateix any, denuncia a les pàgines de "La Vanguardia", n.º 245 (4-I-1919) el mal estat de la carretera d'Alcúdia amb una carta titulada *La carretera de Alcudia*.

A les planes del BSAL corresponents al setembre-octubre de 1920, núms. 478-80, pp. 93-6, publica *La visita del marqués de Rubí a Alcudia, por la copia*.

Al n.º 501 del BSAL corresponent al juliol de 1922, pp. 97-100, trobam la primera part de l'article titulat *La Cueva de San Martín de Alcudia* que conclou als núms. 502-3 de l'esmentat BSAL, agost-setembre de 1922, pp. 136-42.

L'ininterromput treball d'investigació el mou a publicar al BSAL, n.º 527, setembre de 1924, pp. 135-6, *l'Inventari del Castell del Rey de Pollensa (sic), any 1417*, transcripció d'un document trobat a l'Arxiu Municipal d'Alcúdia, carpeta n.º 2. Tres mesos després, apareixerà un breu estudi sobre *El Oratorio de Santa Ana de Alcudia* al BSAL, n.º 530, desembre de 1924, pp. 182-8.

L'agost de 1926, al n.º 550 del BSAL, pp. 125-6 s'inicia el primer treball d'una sèrie de sis, referents a la *Parroquia antigua y moderna de Alcudia*. El segon apareixerà el setembre següent, al n.º 551, pp. 129-131, amb el títol de *Parroquia antigua y moderna de Alcudia: Parroquia actual*. El tercer, anomenat *Parroquia antigua y moderna de Alcudia. Capilla de Ntra. Sr.a del Rosario*, es publicà als núms. 552-3, octubre-novembre de 1926, pp. 155-60. El quart, titulat *Parroquia antigua y moderna de Alcudia. Obrerías parroquiales*, aparegué al BSAL n.º 554, desembre de 1926, pp. 181-5. El cinquè, al núms. 555-6, corresponents al gener-febrer de 1927, pp. 195-8, sota el títol de *Parroquia antigua y moderna de Alcudia. Parroquia reedificada*. Per últim, al n.º 558, corresponent a l'abril de 1927, pp. 245-50, conclou la sèrie amb l'article *Parroquia antigua y moderna de Alcudia. Rectores parroquiales de Alcudia*.

² Bolletí de la Societat Arqueològica Lulliana.

El 19 de desembre de 1927, s'inicia per part de "La Última Hora" la publicació del capítol primer de la *Historia de Alcudia*, en forma de fullat enquadernable. El treball, de bell antuvi elogiat a "La Última Hora" de 23-XI-1927, és així definit en aquest mateix diari el 16-XII-1927: *Interessantísima obra compuesta por el culto e inteligente alcu-diense don Pedro Ventayol Suau, completísimo trabajo, inédito, que ningún mallorquín ni ningún aficionado a los estudios históricos podrá leer sin vivo interés*. Segons "La Última Hora" del 9-V-1928, a punt de publicar el tom II de la *Historia de Alcudia*, Gabriel Llabrés i Quintana devia haver prologat l'obra, però morí el 15-III-1928 sens haver pogut fer-ho, i Pere Ventayol encomanà la tasca al fill d'aquell, Joan Llabrés i Bernal. El que és cert és que l'obra aparegué editada finalment sense pròleg, i Pere Ventayol, per a una segona edició que no arribà a publicar-se mai i que deixà preparada, com més endavant veurem, escrigué ell mateix un pròleg. L'obra es titula així: *Historia de la muy noble, leal, ilustre, invicta, etc. ciudad fidelísima de Alcudia, desde los tiempos prehistóricos hasta nuestros días*, Palma de Mallorca, 1927, Biblioteca de La Última Hora. Els toms II i III aparegueren l'any 1928.

A les pàgines 354-5 dels núms. 586-7 del BSAL corresponents al setembre-octubre de 1929, Elvir Sans increpa Pere Ventayol amb la *Rectificació a l'obra "Historia de Alcudia" de Don Pere Ventayol i Suau*. El motiu és la indignació que experimentà el primer amb motiu de les subvencions atorgades per Madrid, destinades a realitzar excavacions a l'antiga ciutat de *Pollentia*. Pere Ventayol havia afirmat que la primera subvenció de 5.000 pessetes, concedida pel Ministre d'Instrucció Pública i de Belles Arts, es devia al *entusiasmo, celo y buenas relaciones de Don Gabriel Quintana*.³ Elvir Sans assegura que la primera subvenció fou gràcies als esforços i interès de Fernando Weyler. És llàstima que, a través del mateix BSAL, Pere Ventayol no hagués publicat la carta que envià a Elvir Sans, però que ell cuidà de guardar als seus ben curosament. És una lliçó d'humilitat i bonhomia. Després de disculpar-se afirmant desconèixer el fet que fos Weyler qui aconseguí la subvenció per mitjà d'Elvir Sans, comunica a aquest darrer: *He leído con atención el historial de cómo consiguió Ud. por mediación de D. Fernando Weyler la cantidad de 5.000 ptas. para dedicarlas a excavaciones arqueológicas. De todo esto, bajo mi palabra honrada, no sabía una palabra pues, en aquel año, durante las muchas veces que sentí hablar de consignaciones, nunca ni una sola vez, sentí nombrarle a Ud. relacionándolo con dicha concesión y por ello no extraña que yo creyera con toda mi buena fe que el conseguirlo había sido obra de mi buen amigo Sr. Llabrés*. Acaba explicant els motius de la publicació de la seva obra:

³ PEDRO VENTAYOL, *Historia de Alcudia*, T. I, p. 53.

Escribí la Historia de Alcudia para mi satisfacción y dar curso a mis aficiones: pero nunca pensé que algún día pudiera publicarse y, si ha sucedido así, es sólo debido a instancias de los amigos y a las facilidades dadas por D. José Tous que han vencido mis temores propios en mí, que no soy escritor ni he aspirado nunca a recoger laureles, considerándome satisfecho en vivir rodeado del cariño de mi familia para los que han sido todos mis afanes. La carta va datada el 18-XII-1929.

La segona edició del *Opúsculo histórico del Santo Cristo y su capilla de Alcudia*, Imprenta La Esperanza de Palma, sortí sense data. Pel seu *Diari* sabem que se li entregà el 23-II-1929, i es tractava d'una edició corregida i augmentada. El juliol-agost d'aquest mateix any, al n.º 584 del BSAL, pp. 331-3, publica una breu monografia sobre *D. Lorenzo Ferrer Martí, escultor (1854-1928)*, que acabava de morir (6-V-1928).

Per últim, en nom seu, aparegué *El apellido Ventayol en Alcudia* al BSAL núms. 820-1, any 1974, pp. 319-26. Sembla que procurà el dit manuscrit, el Prevere Jaume Ques i Vanrell, que, en entregar-lo, el degué datar el 20-XI-1951, cosa inexacta, car Pere Ventayol morí l'any 1945 i el deixà entre els seus papers; és, sens dubte, anterior.

El fet d'haver publicat la *Historia de Alcudia* no li va impedir continuar investigant i reunint dades per arrodonir la seva obra. Deixà preparada una nova edició i expressà el desig que hi fossin inclosos com a capítols els que nosaltres consideram, en la majoria dels casos, monografies. Així la titulada *Puerto de Alcudia*, que consta de cinquanta-nou pàgines manuscrites i que l'autor volia que fos incorporada al tom II de la seva obra formant el capítol VIII; la monografia *Oratorio de Son Fe*, que consta de deu pàgines manuscrites, que devia constituir el capítol IX. Així mateix els capítols XLIV, XLV, XLVI, referits als esdeveniments que comprenen des de l'any 1930 fins al 1944, amb un total de cent dotze pàgines manuscrites, són un important document de primera mà, per referir-se a la guerra civil espanyola i a la posterior contesa mundial. Potser li hàgim de retreure l'estil quasi de diari en què narra els esdeveniments d'aleshores, cosa per altra banda comprensible si tenim en compte que escrivia sobre quelcom massa directe, molt influït per la premsa del moment i amb una visió excessivament partidista, sense que volguem dir, per això, que avui sia del tot rebutjable.

Era palesa la intenció de Pere Ventayol de publicar un IV tom de la *Historia de Alcudia*. El 18-VI-1942, va enviar al farmacèutic Gabriel Fuster de Manacor les dades que aquest li demanava amb motiu de publicar un *Diccionari* d'escriptors farmacèutics. Ignoram si aquest diccionari no va cristalitzar a causa de la manca d'aquests tipus d'escriptors o per alguna altra raó; el cert és que Pere Ventayol li envià la relació de les obres publicades i l'índex del IV tom preparat. Aquest

se compona de cinc centes nou pàgines manuscrites corresponents a la relació de Clavaris que tengué Alcúdia des de l'any 1362 fins al 1839. Fou una llàstima que aquest material no es publicàs al seu dia, perquè avui, època de la fotocopiadora, sembla que ha perdut interès.

Hi ha encara, entre la seva obra inèdita, dues monografies més, que no semblen destinades a una segona edició de l'abans dita *Historia de Alcúdia*. Es tracta de la *Historia de la bandera*, un estudi de vint-i-dues pàgines, i la titulada *Datos biográficos de D. Juan Reynés Ferrer, médico, 1801-1882*.

Home de profunda religiositat, mantengué relacions d'amistat amb Miquel Costa i Llobera i Llorenç Riber, als quals pregà que, com a poetes, componguessin uns *Goigs a Nostra Dona de la Victòria* i al *Sant Crist d'Alcúdia*. Políticament, la causa anomenada nacional, atregué tot d'una les seves simpaties, que, això no obstant, veim decebudes. Emparant-se en la intimitat del seu *Diari*, critica la burocràcia i l'administració, i també la malversació que es feia per part dels qui havien de donar llum en moments crítics i de veritable fam. Evidentment era un home que avantposava a qualsevol ideal el principi d'honradesa i de no enganar-se a si mateix, veia, reflexionava, raonava.

A *instancias mías* és l'expressió, pueril si tant voleu, amb què expressa el seu protagonisme sempre amb la mirada posada a Alcúdia. Ho veim quan manifesta la seva satisfacció quan fou restaurada la Porta de Xara. *Hoy (2-XI-1909) ha empezado la restauración de la Puerta de Xara... Uno de los que con más ahínco defendían su conservación, cuando todos lo miraban con desdén, fui yo, encontrando un buen auxiliar con el rector Don Mateo Alzamora*. Ho comprovam quan el 14-IV-1916 acudeix a entrevistar-se amb una comissió amb el capità general Don Francisco de Borbón per aconseguir la cessió de les murades a l'Ajuntament; o quan, el 17-IV-1926, forma part dels qui van a visitar el Director dels Ferrocarrils de Mallorca, Don Rafael Planas, per mostrar-li l'interès que els alcudienecs tenen de la perllongació del tren de Sa Pobla fins el Port d'Alcúdia. Més tard, van al Govern Civil —aleshores era governador Don José Pérez García— i per últim a Joan March. El 8-XI-1928, Alfons XIII desembarca a Alcúdia amb matiu d'unes maniobres militars. Li tornen parlar de la utilitat del port i ferrocarril, i deim tornen, perquè quan, anys abans, el 30-XI-1923, havia vingut inesperadament amb Dona Victòria —un temporal els va portar a Alcúdia venint d'Itàlia— Pere Ventayol proposà al batle la redacció d'un memorial referent al port i al ferrocarril, memorial que redactà ell mateix i presentà la primera autoritat municipal, Bernat Ques i Capellà. *Y aquí, la nerviosidad y apuro míos. Pero no había más remedio que contribuir cada cual en sus medios y fui a mi casa. Medité el plan y empecé a emborronar cuartillas nerviosamente, luego, se escribieron a máquina y el tiempo fue suficiente para poderlo entregar a S. M. por manos del Excmo. Sr. D. Miguel Primo de Rivera. Salimos*

del apuro y tuvimos la satisfacción de haber hecho algo para favorecer a nuestra Patria Alcúdia.

El 10-IX-1929, la comissió, sempre insistent, demana el mateix a l'infant Don Jaime i a Miguel Primo de Rivera, que els prometé que, en arribar a Madrid, ho tramitaria. A *instancias mías...* una frase per resumir una actuació a la vida, ja sia per fer-se portaveu d'uns paisans per a demanar quelcom tan immaterial com és una poesia, sia per suggerir a l'Ajuntament d'enviar un telegrama d'adhesió al general Franco (5-X-1936), gest que aleshores es degué valorar molt a Madrid a favor d'Alcúdia, sia per evitar l'enderrocament total de la murada interior que unia el bastió de la Porta de Mallorca amb el de l'esglèsia i aconseguir que es mantengués el torreó adossat a la parròquia.

Volem tancar aquesta biografia amb una anècdota, senzilla, però molt il·lustrativa. En una ocasió, Pere Ventayol realitzà una excursió a Sant Salvador de Felanitx, Sa Pobla, Muro, Santa Margalida, Petra i Manacor. El seu *Diari* reflecteix la satisfacció que li produí aquesta volta, però la reflexió final és en llengua vernacla: *Dóna la volta al món i tornaràs al Born*, per afegir: *Ahora bien, después de haberlo visto todo, me quedo muy satisfecho de haber nacido y vivido siempre en Alcúdia*. Podem, després d'això, afegir res més? Creim que és prou explícit per definir l'actitud d'un home, amb la qual podem estar o no d'acord, però que no va trair mai una paraula que duia ben gravada al cor, la paraula Alcúdia.

El 26-XII-1945, els alcudiençs li van retre un homentage. Es va retolar un carrer amb el seu nom i es posà una làpida a la seva casa natal. Avui, trenta-sis anys després, l'Ajuntament es proposa anomenar-lo fill il·lustre i reeditar la *Historia de Alcúdia*, materialitzant així un desig alimentat llargament per Pere Ventayol i prova del reconeixement que, malgrat els anys, senten encara cap a ell els seus paisans.

Palma, octubre de 1981